

higher education & training

Department:
Higher Education and Training
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIENRIGLYN

NASIONALE SERTIFIKAAT

EKONOMIE N5

02 Junie 2026

Hierdie nasienriglyn bestaan uit 7 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)

VRAAG 1

1.1	1.1.1	D	(10 × 2)	(20)
	1.1.2	C		
	1.1.3	B		
	1.1.4	D		
	1.1.5	D		
	1.1.6	D		
	1.1.7	D		
	1.1.8	B		
	1.1.9	B		
	1.1.10	A		
1.2	1.2.1	Waar	(10 × 2)	(20)
	1.2.2	Waar		
	1.2.3	Waar		
	1.2.4	Onwaar		
	1.2.5	Onwaar		
	1.2.6	Onwaar		
	1.2.7	Waar		
	1.2.8	Onwaar		
	1.2.9	Waar		
	1.2.10	Onwaar		
1.3	1.3.1	C	(5 × 2)	(10)
	1.3.2	A		
	1.3.3	D		
	1.3.4	E		
	1.3.5	F		
TOTAAL AFDELING A:				50

AFDELING B

Merk slegs DRIE vrae van AFDELING B.

VRAAG 2

- 2.1 2.1.1 Sekondêre sektor✓
- Dit is waar natuurlike produkte deur vervaardiging in verskeie nuttige vorms omskep word.✓✓
 - Byvoorbeeld, suiker uit suikerriet.✓✓
- Tersiêre sektor✓
- Is daardie deel van die ekonomie waar besighede dienste produseer,✓✓
 - Dek 'n wye reeks aktiwiteite van handel tot administrasie, vervoer, finansies en eiendom.✓✓
- (10)
- 2.1.2 Nasionale Inkomste - die totaal van alle inkomste wat op produksiefaktore verdien word. (2)
- 2.1.3 Primêre Sektor
- Verdien inkomste uit buitelandse lande vir die uitvoer van suiker, graan en meer.✓✓
 - Skep werksgeleenthede.✓✓
 - Vaardigheidsontwikkeling van die arbeidsmark
 - Bied geleenthede vir navorsing en ontwikkeling van nuwe innoverende maniere om produktiwiteit te verhoog en standaarde te verbeter
- (Enige TWEE)
- Sekondêre sektor
- Dra by tot die waarde van die finale goedere en dienste wat in 'n land geproduseer word.✓✓
 - Skep werksgeleenthede✓✓
 - Verseker 'n mate van ekonomiese onafhanklikheid vir Suid-Afrika (Enige TWEE)
- Tersiêre sektor
- Het meer mense in diens as die primêre en sekondêre sektore✓✓
 - Skep 'n mark waar verbruikers produkte kan koop en verkoop✓✓
 - 'n Bron van inkomste vir die regering, uit belasting.
- (Enige TWEE) (12)

- 2.2 2.2.1 $A-120\,000 \times 100/120\checkmark = 100\,000\checkmark\checkmark$
 $B-135\,052 \times 100/130\checkmark = 103\,886\checkmark\checkmark$
 $C-153\,918 \times 100/140\checkmark = 109\,941\checkmark\checkmark$
 $D-171\,778 \times 100/150\checkmark = 114\,519\checkmark\checkmark$ (12)
- 2.2.2 Fiskale beleid – die aksie om 'n ekonomie te beïnvloed deur belasting en staatsbesteding,✓✓ terwyl monetêre beleid fokus op die verhoging of vermindering van die geldvoorraad in die land.✓✓ (4)
- 2.3 2.3.1 Bruto toegevoegde waarde – die verskil tussen die waarde van goedere en dienste wat geproduseer word en die koste van insette wat in die produksie- of diensproses gebruik word.
- 2.3.2 Resessiegaping – ontstaan in die land wanneer die werklike BBP kleiner is as die potensiële BBP.
- 2.3.3 Potensiële bruto binnelandse produk – 'n maatstaf van wat 'n land se bruto binnelandse produk sou wees as die land op volle indiensnemingsvlak funksioneer en al sy hulpbronne benut.
- 2.3.4 Inflasiegaping – die verskil tussen die huidige vlak van die werklike bruto binnelandse produk en die potensiële BBP wat ervaar sal word wanneer 'n ekonomie op volle indiensneming is.
- 2.3.5 Bruto binnelandse produk – die totale produksie van alle huishoudings, besighede en regering verteenwoordig die binnelandse produksie in 'n land.
- (5 × 2) (10)
[50]

VRAAG 3

- 3.1 3.1.1 Ad valorem-tariewe – wanneer die heffing 'n sekere persentasie van die waarde van die ingevoerde artikel beloop. (2)
- 3.1.2 Plaaslike produsente
Die styging in pryse van ingevoerde goedere bevoordeel plaaslike produsente en lei tot 'n toename in plaaslike produksie.✓✓
Verbruikers
Die prysverhoging verlaag die werklike inkomste van verbruikers.✓✓ Hulle kan 'n kleiner hoeveelheid van die goedere koop met dieselfde bedrag geld as voorheen.✓✓ Hulle sal begin soek na plaasvervangers.✓✓ (8)
- 3.1.3
	Gewen	Verloor
A	Vervaardiger✓	Verbruiker✓
B	Geen✓✓	Verbruiker✓
C	Regering✓	Verbruiker✓
D	Geen✓✓	Verbruiker✓
- (10)
- 3.1.4 Drywende wisselkoers – 'n koers wat voortdurend kan wissel. (2)
- 3.2 3.2.1 Spesialisasie (2)
- 3.2.2 Lopende rekening✓✓ en reserwerekening✓✓ (4)
- 3.2.3 Devaluasie (2)
- 3.2.4 Herwaardering (2)
- 3.3
- Natuurlike hulpbronne
 - Klimaat
 - Kenmerke van arbeid
 - Die behoeftes van die mense (Enige 1 × 2) (2)
- 3.4 3.4.1 Armoede – 'n gebrek aan materiële goedere en geld
- 3.4.2 Gelykheid – die toestand van gelyk wees
- 3.4.3 Doeltreffendheid - die toestand van doeltreffend wees (3 × 2) (6)
- 3.5
- Verminder gesondheids- en welstandsvlakke
 - Verminder lewensverwagting
 - 'n Toename in geestesgesondheidsprobleme
 - Hoër misdadaadvlakke (4 × 2) (8)
- 3.6
- Arbeidsmag
 - Kapitaal
 - Tegnologie
 - Natuurlike hulpbron (Enige 2 × 1) (2)

VRAAG 4

- 4.1 4.1.1 Staking – die weiering deur werknemers om voort te gaan werk of die belemmering van die normale vordering van werk, met die bedoeling om later terug te keer werk toe . (2)
- 4.1.2 SAMWU (2)
- 4.1.3
- National Health Education and Allied Workers Union
 - Food and Allied Workers Union
 - National Union of Mineworkers
 - Police and Prison Civil Rights Union
 - South African Commercial, Catering and Allied Workers Union
 - Southern African Clothing and Textile Workers Union
- (6)
- 4.1.4
- Vakbonde word verbied om by enige politieke party of enige kandidaat vir verkiesing tot 'n wetgewende liggaam aan te sluit of finansiële ondersteuning te bied.
 - Enige vakbond of werkgewersorganisasie wat van plan is om te registreer, mag nie 'n naam of verkorte vorm van die naam hê wat so nou ooreenstem met die naam of die verkorte vorm van die naam van 'n ander vakbond of werkgewersorganisasie wat kan mislei of verwarring veroorsaak nie.
 - Vakbonde moet by die Registrateur van Vakbonde geregistreer wees om erkenning ingevolge die wet te verkry en om enige wettige ooreenkomste aan te gaan.
 - Vakbonde mag nie finansiële hulp verleen om iemand te oortuig of te help om 'n staking te begin nie. 'n Vakbond moet sekere voorwaardes nakom voordat 'n staking uitgeroep word.
 - Vakbonde hoef nie by die Departement van Arbeid te registreer nie, maar hulle word aangeraai om dit te doen. Registrasie raak die reg van vakbonde. (5 × 2) (10)
- 4.1.5 Werkloosheid
- Werkloosheid kan gedefinieer word as 'n toestand waarin mense wat gekwalifiseer is om 'n beroep uit te oefen, bereid is om te werk en in staat is om te werk, maar nie werk teen die huidige loonkoers kan kry nie.✓✓ Werkloosheid is die ernstigste ekonomiese probleem wat Suid-Afrika in die gesig staar.✓✓ Dit het ernstige ekonomiese, sosiale, politieke en etiese implikasies en het 'n deprimerende uitwerking op die hele ekonomie.✓✓
- Gebrek aan vaardigheid/opleiding
- Suid-Afrika ly aan 'n tekort aan hoogs geskoolde werkers en het 'n ooraanbod van ongeskoolde werkers.✓✓ Een van die redes vir hierdie tekort aan vaardighede is dat die vaardigheid wat op skool geleer word, verskil van dié wat vir die werk vereis word. Alhoewel opleiding belangrik is, is dit nie voldoende voorbereiding vir sukses by die werk nie.✓✓ Onderwys, opleiding, heropleiding, indiensopleiding en vakleerlingskappe moet by die werkplek afgestem word om te verseker dat die vaardigheidsvlak van die werkers verbeter word.✓✓

- 4.2 4.2.1 Arbeid sluit al die werk in wat deur mense gedoen word, of hulle nou vaardig of ongeskoold is en of hulle fisiese of geestelike werk lewer,✓✓ terwyl arbeidsmark die plek is waar werkers en werkgewers met mekaar interaksie het.✓✓ (4)
- 4.2.2 Immigrasie is die proses om 'n ander land, staat, ens. binne te gaan om daar te woon,✓✓ terwyl migrasie is om van een land, plek of plek te beweeg om in 'n ander te woon of te werk.✓✓ (4)
- 4.2.3 Marginale produksie is die uitset wat voortspruit uit die byvoeging van een bykomende eenheid van 'n produksiefaktor tot die produksieproses terwyl alle ander faktore konstant bly,✓✓ terwyl die wet van afnemende opbrengste op 'n sekere punt bepaal dat die gebruik van 'n addisionele produksiefaktor 'n relatief kleiner toename in produksie veroorsaak.✓✓ (4)
- 4.3 4.3.1 Seisoenale werkloosheid
4.3.2 Wrywingswerkloosheid
4.3.3 Sikliese werkloosheid (3 × 2) (6)
- [50]

VRAAG 5

- 5.1
	GELDMARK	KAPITAALMARK
Betekenis	Verwys na korttermynmarkte.✓
Korttermynlenings en spaargeld word gevind.✓	Verwys na langtermyn-finansiële instrumente.✓
Langtermynlening en uitleen vind plaas.✓
Instellings	Sentrale banke,✓
kommersiële banke,✓
rekeningmakelaars, nie-finansiële instellings	Kommersiële banke,✓
aandelebeurse,✓
nie-bankinstellings soos versekering
Finansiële instrument	Tesourie-wissels,✓
kommersiële dokumente,✓
depositosertifikate,
handelskrediete	Aandele,✓ effekte,✓
terugbetaalde verdienste,
Risikofaktor	Laag✓✓	Vergelykend hoog✓✓
- (16)
- 5.2
- Om die waarde van die geldeenheid te beskerm in die belang van gebalanseerde en volhoubare ekonomiese groei in die Republiek.
 - Tree op as die sentrale bank vir die land en sy bankinstelling
 - Mede-verantwoordelik vir formulering van Suid-Afrika se monetêre beleid
 - Tree op as beskermmer van Suid-Afrika se goud- en buitelandse reserwes
 - Gee banknote uit
 - Is die houer van kontantreserwes van bankinstellings (Enige 3 × 2) (6)

5.3	• Bankkoers • Oopmarktransaksies • Veranderinge in die likiede batevereistes van bankwese • Direkte beheermaatreëls • Morele oortuiging	(5)
5.4	5.4.1 Vraag na geld is hoeveel van jou rykdom jy op enige oomblik as geld wil hou. 5.4.2 Transaksionele motief • Dit hou verband met 'n persoon se behoefte om kontant te hê om daaglikse transaksies uit te voer. Voorsorgmotief • 'n Persoon wat rasideel oor die toekoms dink, voorsien vir alle moontlikhede. Bo en behalwe die normale transaksiebalanse, moet ons ook voorsiening maak vir onvoorsiene uitgawes. Spekulatiewe motief • Wanneer die vraag na geld swaar berus op die verwagtinge van die individu en die gemeenskap, veral met betrekking tot pryse.	(2)
		(3 × 2) (6)
5.5	• 'n Ruilmiddel • 'n Maatstaf van waarde • 'n Versamelmedium • 'n Standaard vir uitgestelde betalings • Die mag van afhandeling oor goedere en dienste	(5)
5.6	• Oproepdeposito's • Munte • Papiergeld • Lopende rekeninge	(4)
5.7	• Arbeid✓ - lone,✓ salarisse • Natuurlike hulpbronne✓ - huur✓ • Kapitaal✓ - rente✓ • Entrepreneurskap - wins (Enige 3 × 2)	(6)
		[50]

TOTAAL AFDELING B: 150
GROOTTOTAAL: 200